



Myndigheterna inom smittskyddsområdet

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens proposition 2009/10:123 Myndigheterna inom smittskyddsområdet samt en följdmotion.

Enligt propositionen bör Socialstyrelsen även fortsättningsvis ha ett övergripande ansvar för den statliga styrningen av de smittskyddsåtgärder som vidtas inom hälso- och sjukvårdens ram. Socialstyrelsens uppgifter enligt smittskyddslagen (2004:168) och lagen (2006:1570) om skydd mot internationella hot mot människors hälsa bör inte förändras.

Smittskyddsinstitutet bör ombildas i syfte att ge myndigheten ett bredare uppdrag för kunskapsuppbyggnad och kunskapsspridning inom smittskyddsområdet. Myndigheten bör ha till uppgift att ta fram kunskaps- och beslutsunderlag, svara för epidemiologisk övervakning och annan kunskapsuppbyggnad och ha ett nationellt laboratorieansvar för den diagnostik som behövs inom smittskyddsområdet. Regeringen föreslår därför att riksdagens tidigare ställningstaganden i fråga om den övergripande målsättningen för Smittskyddsinstitutet och allmänna riktlinjer för Smittskyddsinstitutets arbetsuppgifter och organisation inte längre ska gälla.

Nationella rådet för samordning av insatser mot hiv/aids och Strategigruppen för rationell antibiotikaanvändning och minskad antibiotikaresistens bör inordnas i Smittskyddsinstitutets linjeorganisation.

Utskottet föreslår att riksdagen ställer sig bakom regeringens proposition. Motionen avstyrks.

I betänkandet finns 1 reservation (v) och 1 särskilt yttrande (s, mp).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning	4
Bakgrund	4
Propositionens huvudsakliga innehåll	5
Utskottets överväganden	7
Myndigheterna inom smittskyddsområdet	7
Propositionen	7
Motionen	14
Utskottets ställningstagande	14
Reservationer	16
Myndigheterna inom smittskyddsområdet (v)	16
Särskilda yttranden	17
Myndigheterna inom smittskyddsområdet (s, mp)	17
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	18
Propositionen	18
Följdmotionen	18

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Myndigheterna inom smittskyddsområdet

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om att riksdagens tidigare ställningstaganden rörande den övergripande målsättningen för Smittskyddsinstitutet samt allmänna riktlinjer för arbetsuppgifter och organisation av Smittskyddsinstitutet inte längre ska gälla. Därmed bifaller riksdagen proposition 2009/10:123 och avslår motion 2009/10:So4.

Reservation (v)

Stockholm den 22 april 2010

På socialutskottets vägnar

Kenneth Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Kenneth Johansson (c), Ylva Johansson (s), Cecilia Widegren (m), Magdalena Andersson (m), Christer Engelhardt (s), Marianne Kierkemann (m), Lars U Granberg (s), Barbro Westerholm (fp), Lennart Axelsson (s), Anders Andersson (kd), Margareta B Kjellin (m), Elina Linna (v), Catharina Bråkenhielm (s), Thomas Nihlén (mp), Ann Arleklo (s), Gustav Nilsson (m) och Gunnel Wallin (c).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Utskottet behandlar i betänkandet regeringens proposition 2009/10:123 Myndigheterna inom smittskyddsområdet. Regeringen föreslår att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om att riksdagens tidigare ställningstaganden till den övergripande målsättningen för Smittskyddsinstitutet och allmänna riktlinjer för Smittskyddsinstitutets arbetsuppgifter och organisation inte längre ska gälla. Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1.

Med anledning av propositionen har en motion väckts (bilaga 1).

Smittskyddsinstitutets generaldirektör Johan Carlson informerade utskottet om förberedelserna inför den kommande omorganisationen vid sammanträdet den 13 april.

Företrädare för RFSL, RFSU och Hiv-Sverige uppvaktade utskottet vid sammanträdet den 20 april och lämnade synpunkter på den nationella samordningen av insatser mot hiv/aids.

Vid sammanträdet den 9 mars informerades utskottet om arbetet mot antibiotikaresistens av professor Otto Cars och smittskyddsläkare Mats Erntell från Strategigruppen för rationell antibiotikaanvändning och minskad antibiotikaresistens (Strama).

Bakgrund

Sedan Statens bakteriologiska laboratorium (SBL) bildades 1909 har det funnits två huvudsakliga myndigheter inom smittskyddsområdet. Den ena har varit expertinriktad (Statens bakteriologiska laboratorium sedermera Smittskyddsinstitutet) och den andra har huvudsakligen haft föreskrivande och tillsynsinriktade uppgifter (Kungliga medicinalstyrelsen sedermera Socialstyrelsen).

I början av 1990-talet skedde en översyn av de uppgifter som Statens bakteriologiska laboratorium fram till denna tidpunkt hade haft. Verksamheten vid Statens bakteriologiska laboratorium bestod då av diagnostik och epidemiologisk övervakning å ena sidan och produktion av bakteriologiska preparat å den andra. Det började alltmer ifrågasättas om det av principiella skäl var lämpligt att dessa funktioner var sammanförda under en och samma organisation. Dessa överväganden resulterade i flera utredningar och slutligen i ett beslut om delning av Statens bakteriologiska laboratorium 1992, där produktionsdelen bolagiserades under namnet SBL Vaccin AB och övrig verksamhet övergick till den nya statliga myndigheten Smittskyddsinstitutet som startade sin verksamhet den 1 juli 1993.

I samband med bildandet av Smittskyddsinstitutet godkände riksdagen att myndigheten skulle inrättas med de arbetsuppgifter och den organisation som angavs i propositionen Ett nationellt smittskyddsinstitut m.m. (prop. 1992/93:46, bet. 1992/93:SoU7, rskr. 1992/93:86). Vid behandlingen av tilläggsbudgeten i samband med den ekonomiska vårpropositionen godkände riksdagen även den övergripande målsättningen för verksamheten vid myndigheten (prop. 1992/93:150 bilaga 4, bet. 1992/93:SoU28, rskr. 1992/93:425).

Den 15 maj 2008 beslutade regeringen att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av de myndigheter som bedriver verksamhet inom smittskyddsområdet, främst Socialstyrelsen och Smittskyddsinstitutet. I juni 2009 överlämnade utredningen betänkandet Ett effektivare smittskydd (SOU 2009:55).

Den 22 oktober 2009 beslutade regeringen att ge Smittskyddsinstitutet och Karolinska institutet i uppdrag att gemensamt utreda de verksamhetsmässiga, ekonomiska och personella förutsättningarna för en överföring av viss forskningsverksamhet från Smittskyddsinstitutet till Karolinska institutet. Den 3 december 2009 inkom Smittskyddsinstitutet och Karolinska institutet med en gemensam rapport till regeringen (S2009/4733/FH).

Propositionens huvudsakliga innehåll

De växande omvärldskraven, ökad rörlighet för såväl människor som djur och varor, den ökande förekomsten av sexuellt överförbara sjukdomar och bakterier som utvecklat resistens mot antibiotika samt ett eventuellt förändrat epidemiologiskt läge till följd av klimatförändringarna är faktorer som alla har betydelse för smittskyddet.

De utmaningar som finns inom smittskyddsområdet kan långsiktigt bäst hanteras genom en utveckling av den befintliga myndighetsstrukturen inom smittskyddsområdet och genom att myndigheternas respektive uppgifter förtydligas. En ny smittskyddsmyndighet bör därför inte bildas.

Beredskapsfrågor bör ges större vikt i arbetet vid myndigheterna inom smittskyddsområdet. Arbetet vid myndigheterna i beredskapsfrågor bör präglas av uthållighet och långsiktighet. Det utökade samarbetet inom Europeiska unionen (EU) och internationellt under senare år ställer höga krav på Regeringskansliet och myndigheterna inom smittskyddsområdet. Strukturerna behöver anpassas till dessa nya och starkt ökande omvärldskrav inom EU och internationellt.

Socialstyrelsen bör även fortsättningsvis ha ett övergripande ansvar för den statliga styrningen av de smittskyddsåtgärder som vidtas inom hälso- och sjukvårdens ram. Socialstyrelsens uppgifter enligt smittskyddslagen (2004:168) och lagen (2006:1570) om skydd mot internationella hot mot människors hälsa bör inte förändras. I Socialstyrelsens uppdrag ingår även

att vara ansvarig för beredningsplaneringen inom smittskyddsområdet och för vissa frågor som rör försörjning av läkemedel och vaccin ur beredningshänseende.

Smittskyddsinstitutet bör ombildas i syfte att ge myndigheten ett bredare uppdrag för kunskapsuppbyggnad och kunskapsspridning inom smittskyddsområdet. Myndigheten bör ha till uppgift att ta fram kunskaps- och beslutsunderlag, svara för epidemiologisk övervakning och annan kunskapsuppbyggnad och ha ett nationellt laboratorieansvar för den diagnostik som behövs inom smittskyddsområdet. Regeringen föreslår därför att riksdagens tidigare ställningstaganden i fråga om den övergripande målsättningen för Smittskyddsinstitutet och allmänna riktlinjer för Smittskyddsinstitutets arbetsuppgifter och organisation inte längre ska gälla.

Nationella rådet för samordning av insatser mot hiv/aids och Strategigruppen för rationell antibiotikaanvändning och minskad antibiotikaresistens bör inordnas i Smittskyddsinstitutets linjeorganisation. Smittskyddsinstitutet bör även fortsättningsvis ha till uppgift att bedriva forskning inom smittskyddsområdet. Forskningen bör dock begränsas till sådan som är nödvändig för myndighetens övriga uppdrag. Det organisatoriska samarbetet med Karolinska institutet bör upphöra.

De organisatoriska förändringarna bör ske den 1 juli 2010.

Utskottets överväganden

Myndigheterna inom smittskyddsområdet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om att riksdagens tidigare ställningstaganden rörande den övergripande målsättningen för Smittskyddsinstitutet samt allmänna riktlinjer för arbetsuppgifter och organisation av Smittskyddsinstitutet inte längre ska gälla. Därmed bifaller riksdagen propositionen. En motion om att Nationella rådet för samordning av insatser mot hiv/aids inte bör överföras från Socialstyrelsen till Smittskyddsinstitutet avslås.

Jämför reservation (v) och särskilt yttrande (s, mp).

Propositionen

Övergripande inriktning

Regeringen anför i propositionen att en rad faktorer har betydelse för smittskyddet. Det gäller bl.a. de växande omvärldskraven, ökad rörlighet för såväl människor som djur och varor, den ökande förekomsten av sexuellt överförbara sjukdomar och bakterier som utvecklat resistens mot antibiotika samt ett eventuellt förändrat epidemiologiskt läge till följd av klimatförändringarna.

Enligt regeringen måste Sverige långsiktigt kunna hantera de omvärldsförändringar som sker inom smittskyddsområdet för att säkerställa en fortsatt god svensk smittskyddsberedskap. Det krävs stor flexibilitet för att kunna hantera nya smittämnen och andra ämnen som kan utgöra ett hot och som får en förändrad utbredning eller som återuppträder.

En av smittskyddsverksamhetens grundförutsättningar är en väl fungerande kommunikation i vardagen och vid kriser. Det gäller såväl kommunikation mellan samverkande myndigheter som kommunikation med de grupper och individer som berörs av olika budskap. För att lyckas i detta arbete behövs en fungerande samordning av kommunikationen på olika nivåer. Det är en förutsättning för ett effektivt och säkert smittskyddsarbete och för att kunna ge allmänheten tydliga besked om hur de bör agera i förhållande till smittsamma sjukdomar.

Regeringen bedömer att de utmaningar som finns inom smittskyddsområdet långsiktigt bäst kan hanteras genom att den befintliga myndighetsstrukturen utvecklas och myndigheternas respektive uppgifter förtydligas. En uppsplittring av uppgifterna på särskilda inrättningar inom berörda myndigheter bör undvikas.

Vidare anför regeringen att beredskapsfrågor bör ges större vikt i arbetet vid myndigheterna inom smittskyddsområdet. Arbetet i beredskapsfrågor vid myndigheterna bör präglas av uthållighet och långsiktighet. Det finns ett fortsatt behov av att analysera och förtydliga de krav som bör ställas på de statliga myndigheterna inom smittskyddsområdet ur beredskapshänseende, inte minst mot bakgrund av erfarenheterna av pandemin av influensa A(H1N1) av den typ som upptäcktes och började spridas bland människor i Mexiko under första halvåret 2009.

De organisatoriska förändringarna vid myndigheterna bör ske den 1 juli 2010.

Socialstyrelsens uppgifter

Socialstyrelsen bör enligt regeringen även fortsättningsvis ha ett övergripande ansvar för den statliga styrningen av de smittskyddsåtgärder som vidtas inom hälso- och sjukvårdens ram. De uppgifter som Socialstyrelsen i dag har enligt smittskyddslagen (2004:168) och lagen (2006:1570) om skydd mot internationella hot mot människors hälsa bör inte förändras.

Det är enligt regeringen av stor vikt att det smittskyddsarbete som sker inom hälso- och sjukvården kan hanteras samlat, dvs. att det är en och samma aktör som svarar för den statliga styrningen i alla de frågor som vidtas inom hälso- och sjukvårdens ram. En uppsplittring av smittskyddsområdet beroende på om åtgärderna vidtas med stöd av smittskyddslagen och lagen om skydd mot internationella hot mot människors hälsa eller med stöd av annan lagstiftning inom hälso- och sjukvårdens område bör enligt regeringen undvikas. Vidare är det viktigt att smittskyddsfrågor kan integreras i det tvärvetenskapliga arbetet med vårdhygien, antibiotikaresistens och beredskapsfrågor inom hälso- och sjukvården. Förutsättningar för att åstadkomma detta finns i nuläget inom Socialstyrelsens ram, och dessa förutsättningar bör enligt regeringen inte förändras.

Vidare bör Socialstyrelsen även fortsättningsvis ha ansvaret för samordning av beredskapsplaneringen inom smittskyddsområdet respektive för vissa frågor som rör försörjningen av bl.a. vacciner och läkemedel ur beredskapshänseende. Regeringens överväganden när det gäller den fortsatta inriktningen för den epidemiologiska övervakningen och omvärldsanalysen respektive utbrotsberedskapen gör emellertid att vissa sådana uppgifter enligt ansvarsprincipen bör föras över till Smittskyddsinstitutet. Det rör sig huvudsakligen om system för att följa utvecklingen av pandemier och deras konsekvenser i samhället respektive ansvaret för Centrala fältepidemiologiska gruppen.

Regeringen bedömer att de uppgifter som i dag fullgörs inom detta område inom Nationella rådet för samordning av insatser mot hiv/aids och därtill anknuten verksamhet passar bättre in på Smittskyddsinstitutet med den inriktning som den myndigheten får efter ombildningen. Som en följd av denna förändring bör även ansvaret för det särskilda anslaget i statsbud-

geten för insatser mot hiv/aids m.m. föras över till Smittskyddsinstitutet. Även ansvaret för att fördela statsbidrag till de ideella organisationerna inom området bör föras över.

Den verksamhet som bedrivs till följd av de uppgifter som Socialstyrelsen i dag har med stöd av smittskyddslagen i fråga om tillsyn, regelgivning och samordning i frågor som rör hiv/aids och andra sexuellt överförbara och blodburna sjukdomar berörs inte av denna förändring. Denna verksamhet bör enligt regeringen även fortsättningsvis ligga kvar på Socialstyrelsen.

Ny inriktning för Smittskyddsinstitutet

Övergripande inriktning

I samband med att Smittskyddsinstitutet inrättades den 1 juli 1993 tog riksdagen ställning till allmänna riktlinjer för arbetsuppgifter för och organisation av Smittskyddsinstitutet (se prop. 1992/93:46 s. 25 f., bet. 1992/93:SoU7, rskr. 1992/93:86). Riksdagen godkände även den övergripande målsättningen för verksamheten inom Smittskyddsinstitutet (se prop. 1992/93:150 s. 14, bet. 1992/93:SoU28, rskr. 1992/93:425). De bedömningar som görs i denna proposition innebär delvis avsteg från ovan nämnda riksdagsbindningar i samband med att Smittskyddsinstitutet bildades. Regeringen föreslår därför att riksdagens tidigare ställningstaganden om den övergripande målsättningen för Smittskyddsinstitutet och allmänna riktlinjer för Smittskyddsinstitutets arbetsuppgifter och organisation inte längre ska gälla.

Den inriktning som Smittskyddsinstitutet har i dag är enligt regeringen mycket framgångsrik när det gäller forskningsfrågor, men myndighetsuppgifterna har fått stå tillbaka. Särskilt gäller detta för epidemiologisk övervakning och analys, vilket är olyckligt eftersom det är en av myndighetens huvuduppgifter. Regeringen anser att det finns starka skäl att markera att Smittskyddsinstitutet behöver förändras i riktning mot en förvaltningsmyndighet med kapacitet och skyldighet att förse regeringen, Socialstyrelsen och andra berörda myndigheter med kunskaps- och beslutsunderlag av god beredningskvalitet som svarar mot deras behov. Enligt regeringens bedömning kommer Smittskyddsinstitutet att behöva göra omfattande förändringar av sin verksamhet för att kunna tillgodose dessa behov. Regeringen har därför i budgetpropositionen för 2010 (prop. 2009/10:1) aviserat att en ombildning av Smittskyddsinstitutet behöver genomföras under mandatperioden som ett led i arbetet med att förstärka förmågan att hantera smittskyddshot och upprätthålla en god beredskap inom området.

Det finns enligt regeringen flera bärande skäl till att ombilda Smittskyddsinstitutet till en myndighet med ett bredare uppdrag inom smittskyddsområdet. Ett sådant skäl är att på ett bättre sätt integrera Smittskyddsinstitutets nuvarande resurser och expertis med ett mer folkhälsoinriktat smittskyddsarbete. Genom att kompetenser från ett antal för smittskyddet viktiga

områden samlas i en myndighet skapas förbättrade förutsättningar att ge ett brett kunskapsunderlag till övriga smittskyddsaktörer. Myndigheten bör ges ett bredare uppdrag för kunskapsuppbyggnad och kunskapsspridning inom smittskyddsområdet.

Kunskaps- och beslutsunderlag

Enligt 1 kap. 7 § smittskyddslagen (2004:168) ska Smittskyddsinstitutet som expertmyndighet följa och analysera det epidemiologiska läget nationellt och internationellt och föreslå åtgärder för att landets smittskydd ska fungera effektivt. En viktig uppgift för Smittskyddsinstitutet efter ombildningen är att utveckla sin förmåga att ta fram kunskaps- och beslutsunderlag av god kvalitet till regeringen, Socialstyrelsen, berörda myndigheter och andra berörda. I detta ingår att, vid sidan av Socialstyrelsens ansvar för att följa upp och utvärdera föreskrifter och de andra styrmedel som antagits inom myndighetens ram, bedriva ett brett uppföljnings- och utvärderingsarbete. Uppgiften att ta fram kunskaps- och beslutsunderlag innebär en förändring i förhållande till dagens Smittskyddsinstitut som inte haft ett tydligt uppdrag som förvaltningsmyndighet. Vidare behöver myndigheten tillföras den kompetens som behövs för framtagande av sådana underlag, däribland hälsoekonomisk och juridisk kompetens.

Det är enligt regeringen av stor vikt att den kunskapsuppbyggnad som sker vid myndigheten utgår från hälso- och sjukvårdens behov. Myndigheten bör även ta initiativ till studier inom smittskyddsområdet där behov av ny kunskap har identifierats. Det är också angeläget att det sker en återföring av kunskap i frågor som rör smittskyddet till bl.a. berörda inom hälso- och sjukvård, kommunal vård och omsorg. Den kunskapsspridning som sker vid Socialstyrelsen och Smittskyddsinstitutet bör enligt regeringen utföras i samverkan så att den statliga styrningen av hälso- och sjukvården blir samordnad.

Epidemiologisk övervakning och annan kunskapsuppbyggnad

Smittskyddsinstitutet bör enligt regeringen även fortsättningsvis svara för epidemiologisk övervakning och analys och följa immunitetsläget i utvalda befolkningsgrupper. Den befintliga verksamheten behöver i hög grad utvecklas och ges en bredare ansats.

Det breda förebyggande arbetet bör i ökad utsträckning avspeglas i den kunskapsuppbyggnad som sker vid myndigheten. Det finns behov av att i högre grad analysera hur beteendevetenskapliga och sociala aspekter inverkar på olika frågeställningar inom smittskyddsområdet.

Enligt regeringens bedömning finns det även behov av att på ett mer strukturerat sätt analysera hur olika omvärldsförändringar inverkar på smittskyddet. Omvärldsförändringar som ökat resande, ändrade levnadsförhållanden, ökat handelsutbyte, ändrad djurhållning samt klimatförändringar innebär ständigt nya utmaningar för smittskyddet. Andra faktorer som påver-

kar smittskyddet kan vara att förutsättningarna för läkemedels- och vaccintutveckling förändras eller att konsumtionsvanor eller migrationsströmmar förändras.

Nationellt ansvar för mikrobiologisk och infektionsimmunologisk diagnostik

Smittskyddsinstitutet bör enligt regeringen även fortsättningsvis ha ansvar för den mikrobiologiska och infektionsimmunologiska laborieverksamheten på nationell nivå. De uppgifter som myndigheten har inom området bör inte förändras. Laborieverksamheten bör knytas närmare den epidemiologiska verksamheten för att nå en bättre samverkan mellan dessa delar.

Formerna för den laborativa verksamheten bör förändras i syfte att effektivisera verksamheten och minska sårbarheten. I högre grad än vad som är fallet i dag bör Smittskyddsinstitutet utnyttja de möjligheter till samverkan som finns med regionala laboratorier respektive med motsvarande laboratorier inom andra sektorer. Regeringen avser att ge Smittskyddsinstitutet och Statens veterinärmedicinska anstalt ett särskilt uppdrag att se över förutsättningarna att öka samverkan mellan myndigheterna och lämna förslag på åtgärder för att optimera användningen av de två myndigheternas laborieresurser.

En ökad internationell samverkan med motsvarande laboratorier i andra länder är också viktigt och kan i förlängningen leda till effektiviseringar av verksamheten. Det gäller särskilt områden där antalet prover är begränsat. Inom sådana områden är det särskilt svårt och kostsamt för mindre länder att upprätthålla nödvändig kompetens och kapacitet. Regeringen anser att Smittskyddsinstitutet aktivt bör söka samarbete med andra länder kring de uppgifter som man har inom laborieområdet.

Nationella rådet för samordning av insatser mot hiv/aids och därtill anknuten verksamhet

I propositionen anför regeringen att den breda inriktningen på det förebyggande arbetet mot hiv/aids bör kvarstå. Det långsiktiga förebyggande arbetet bör förbli grunden i den statliga satsningen inom området.

Nationella rådet för samordning mot hiv/aids och därtill anknuten verksamhet bör föras över från Socialstyrelsen till Smittskyddsinstitutet och inordnas i myndighetens linjeorganisation.

Smittskyddsinstitutet bör överta Socialstyrelsens uppgifter enligt förordningen (2006:93) om statsbidrag till verksamhet inriktad mot hiv/aids och vissa andra smittsamma sjukdomar och andra uppgifter som rör anslaget 2:8 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

Regeringen konstaterar i propositionen att en del ideella organisationer har framhållit att det i dag inte bedrivs något brett folkhälsoinriktat smittskyddsarbete vid Smittskyddsinstitutet och därför uttryckt oro för att bredden på verksamheten kan hotas vid en överföring av verksamheten. De brister som funnits vid myndigheten i fråga om att koppla verksamheten

till behov som finns i det vardagliga arbetet i landsting och kommuner finns i dag såväl i fråga om hiv/aids och närliggande områden som i en rad andra frågor. Grundtanken med de förändringar som nu kommer att ske vid myndigheten är dock enligt regeringen att ge Smittskyddsinstitutet ett bredare uppdrag att svara för kunskapsuppbyggnad och kunskapspridning inom smittskyddsområdet och närliggande områden. Den kraftsamling på beteendevetenskaplig och folkhälsovetenskaplig kompetens inom smittskyddsområdet som allmänt är nödvändig vid myndigheten överensstämmer väl med den inriktning som insatserna inom hiv/aids enligt regeringens bedömning bör ha även i fortsättningen.

Enligt regeringen är det angeläget att rådet även fortsättningsvis kan bidra till att de strategier som utvecklas inom området är förankrade hos såväl berörda myndigheter och huvudmän som den ideella sektorn. De uppgifter och den breda sammansättning som rådet i dag har med representanter för berörda myndigheter, huvudmännen och ideella organisationer bör i princip inte förändras. Ett problem med den nuvarande ordningen har varit att det har funnits oklarheter om rådets organisatoriska ställning inom Socialstyrelsen. Av den anledningen är det angeläget att förtydliga rådets organisatoriska ställning i samband med att verksamheten förs över till Smittskyddsinstitutet.

Strategigruppen för rationell antibiotikaanvändning och minskad antibiotikaresistens (Strama)

Antibiotikaresistensutvecklingen är enligt regeringen starkt oroande. Problemet i Sverige är mindre jämfört med många andra länder, men risken är överhängande för att det kommer att öka snarare än minska under de närmaste åren. Inom Smittskyddsinstitutet finns Strategigruppen för rationell antibiotikaanvändning och minskad antibiotikaresistens (Strama) i form av en fristående inrättning. Basen för Stramas arbete utgörs av ett samordnat kansli inom Smittskyddsinstitutet, en ledningsgrupp av nationella experter och av de i landstingen organiserade lokala Stramagrupperna.

I den nuvarande organisatoriska konstruktionen finns enligt regeringen risk för bristande kontinuitet i finansieringen. I nuläget finansieras verksamheten vid Strama via transfereringsanslag och inte förvaltningsanslag. Det innebär att insatserna inte kan anpassas till förändringar som uppkommer under året på ett lika flexibelt sätt som om verksamheten vore en del av ett förvaltningsanslag.

Regeringen anser att den viktiga verksamhet som Strama i nuläget bedriver kommer att hänga nära samman med de arbetsuppgifter och det arbetssätt som Smittskyddsinstitutet behöver utveckla i framtiden. Strama bör enligt regeringen inordnas i Smittskyddsinstitutets linjeorganisation. Genom att Stramas verksamhet inordnas i myndigheten stärks förutsättningarna för ett långsiktigt arbete. En närmare anknytning mellan det arbete

som hittills bedrivits vid Strama och de satsningar som redan i dag görs i fråga om antibiotikaresistens och vårdhygien inom Smittskyddsinstitutet leder till att arbetet inom området ytterligare kan stärkas och fördjupas.

Forskning

Enligt regeringen bör Smittskyddsinstitutet även fortsättningsvis ha till uppgift att bedriva forskning inom smittskyddsområdet. Forskningsuppdraget bör uttryckligen begränsas till sådan forskning som är nödvändig för att myndigheten ska ha möjlighet att fullgöra sitt myndighetsuppdrag.

Smittskyddsinstitutet bör etablera och utveckla samarbetsformer med lärosäten inom och utom landet respektive med myndigheter med motsvarande forskningsuppdrag inom Europeiska unionen (EU) och i andra länder.

Ekonomiska konsekvenser

De överväganden som regeringen redovisar berör tre myndigheter: Socialstyrelsen, Smittskyddsinstitutet och Karolinska institutet. De ställningstaganden som regeringen gör får omfattande konsekvenser både för den nuvarande personalen vid dessa myndigheter och hur övriga resurser, exempelvis lokaler, bör fördelas.

Socialstyrelsen kommer även fortsättningsvis att ha betydande uppgifter i det nationella smittskyddet. Socialstyrelsen bör enligt regeringen få behålla de resurser som behövs för att uppdraget ska kunna genomföras.

Den verksamhet som i dag bedrivs vid Socialstyrelsen inom ramen för Nationella rådet för samordning av hiv/aids och därtill kopplad verksamhet ska gå över till Smittskyddsinstitutet. En följd av detta är att medel bör föras över från Socialstyrelsen till Smittskyddsinstitutet motsvarande de kostnader som Socialstyrelsen i dag har för denna verksamhet.

Regeringens bedömning om att en ny inriktning behövs för Smittskyddsinstitutet innebär omfattande förändringar av inriktning och arbetsuppgifter jämfört med verksamheten vid dagens Smittskyddsinstitut. Den förändrade inriktningen för myndigheten är så pass omfattande att kompetens inom andra områden än vad som i dag finns vid myndigheten behöver tillföras. Vidare kommer myndighetens lokalförsörjning att behöva ses över. De kostnader som uppkommer till följd av omställningen av myndigheten bör enligt regeringen belasta myndighetens förvaltningsanslag. De bedömningar som regeringen gör i fråga om behovet av förändrade former för myndighetens arbete, t.ex. inom det laborativa området, bör leda till att verksamheten effektiviseras och att sårbarheten minskas.

Regeringen bedömer att det organisatoriska samarbetet mellan Smittskyddsinstitutet och Karolinska institutet bör upphöra och att de s.k. donationsprofessorerna fullt ut bör föras över till Karolinska institutet. En följd av detta är att medel bör föras över från utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och socialomsorg till utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

Sammantaget gör regeringen bedömningen att de organisatoriska förändringar som redovisas ryms inom nuvarande finansiella ramar för de statliga myndigheterna inom smittskyddsområdet och de andra anslag som berörs. De ekonomiska konsekvenserna av dessa förändringar kommer regeringen att återkomma till i vårtilläggsbudgeten för 2010.

Motionen

I motion So4 av Elina Linna m.fl. (v) begärs ett tillkännagivande om att Nationella rådet för samordning av insatser mot hiv/aids och därtill knuten verksamhet inte bör överföras från Socialstyrelsen till Smittskyddsinstitutet. Motionärerna befarar bl.a. att det preventiva arbetet riskerar att försämrans vid en omorganisation.

Utskottets ställningstagande

Smittskyddsfrågorna har under senare tid förändrats genom bl.a. en ökad rörlighet för såväl människor som djur och varor samt en ökande förekomst av sexuellt överförbara sjukdomar och bakterier som utvecklat resistens mot antibiotika. Det är därför av största vikt att Sverige långsiktigt kan hantera de nya utmaningarna inom smittskyddsområdet för att säkerställa en fortsatt god smittskyddsberedskap. Utmaningarna kräver nya arbetssätt och kan långsiktigt bäst hanteras genom att den befintliga myndighetsstrukturen utvecklas och myndigheternas respektive uppgifter förtydligas.

Utskottet delar bedömningen att det är viktigt att det smittskyddsarbete som sker inom hälso- och sjukvården hanteras samlat. Socialstyrelsen bör därför även fortsättningsvis ha ett övergripande ansvar för den statliga styrningen av de smittskyddsåtgärder som vidtas inom hälso- och sjukvårdens ram. De uppgifter som Socialstyrelsen har enligt smittskyddslagen (2004:168) och lagen (2006:1570) om skydd mot internationella hot mot människors hälsa bör inte förändras.

Vidare delar utskottet bedömningen att Smittskyddsinstitutet (SMI) bör ombildas fr.o.m. den 1 juli 2010 i syfte att ge myndigheten ett bredare uppdrag för kunskapsuppbyggnad och kunskapsspridning inom smittskyddsområdet. Myndigheten bör ha till uppgift att ta fram kunskaps- och beslutsunderlag, svara för epidemiologisk övervakning och annan kunskapsuppbyggnad samt ha ett nationellt laboratorieansvar för den diagnostik som behövs inom smittskyddsområdet.

Nationella rådet för samordning av insatser mot hiv/aids och Strategigruppen för rationell antibiotikaanvändning och minskad antibiotikaresistens bör inordnas i Smittskyddsinstitutets linjeorganisation.

Utskottet anser att riksdagen bör godkänna regeringens förslag att riksdagens tidigare ställningstaganden rörande den övergripande målsättningen för SMI samt allmänna riktlinjer för arbetsuppgifter och organisation av SMI inte längre ska gälla.

Med det anförda tillstyrker utskottet propositionen. Motion So4 (v) avstyrks.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Myndigheterna inom smittskyddsområdet (v)

av Elina Linna (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om att riksdagens tidigare ställningstaganden rörande den övergripande målsättningen för Smittskyddsinstitutet samt allmänna riktlinjer för arbetsuppgifter och organisation av Smittskyddsinstitutet inte längre ska gälla. Vidare tillkännager riksdagen för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen proposition 2009/10:123 och motion 2009/10:So4.

Ställningstagande

I propositionen föreslår regeringen att Nationella rådet för samordning mot hiv/aids och därtill anknuten verksamhet bör föras över från Socialstyrelsen till Smittskyddsinstitutet och inordnas i myndighetens linjeorganisation. Nationella rådet för samordning av insatser mot hiv/aids är således relativt nytt, och rådets arbete har hittills påverkats av ordförandebyten och otydlighet kring ansvarsområden. Organisationen är fortfarande under uppbyggnad och en ytterligare omorganisation skulle med all säkerhet leda till att viktigt arbete som gjorts för att utveckla verksamheten och höja kompetensen går förlorad.

En förflyttning från Socialstyrelsen till Smittskyddsinstitutet riskerar också att leda till att sexuellt överförbara sjukdomar och andra blodburna sjukdomar börjar betraktas som en del av det övriga smittskyddet. Hiv/STI-prevention handlar om att förändra sexuella beteenden. Det förebyggande arbetet kräver riktad information och kunskapssökande insatser för att påverka attityder och inställningar.

Jag känner oro för att förflyttningen kommer att leda till minskat och försämrat preventionsarbete eftersom Smittskyddsinstitutet inte har ett folkhälsovetenskapligt perspektiv på sin verksamhet. Jag anser därmed att Nationella rådet för samordning av insatser mot hiv/aids och därtill anknuten verksamhet inte bör överföras till Smittskyddsmyndigheten utan att rådet även fortsättningsvis bör bedriva sin verksamhet vid Socialstyrelsen.

Vad jag nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Särskilda yttranden

Myndigheterna inom smittskyddsområdet (s, mp)

Ylva Johansson (s), Christer Engelhardt (s), Lars U Granberg (s), Lennart Axelsson (s), Catharina Bråkenhielm (s), Thomas Nihlén (mp) och Ann Arleklo (s) anför:

Vi vill erinra om att Socialdemokraterna och Miljöpartiet i våra respektive budgetförslag för 2010 anvisade 10 miljoner kronor mer än regeringen till ett åtgärdsprogram om smittskydd och hiv (jfr motionerna 2009/10:So579 (mp) och 2009/10:So619 (s)).

Regeringens satsningar på det preventiva arbetet mot hiv och andra smittsamma sjukdomar har under mandatperioden inte varit tillräckliga.

I den nu aktuella propositionen redovisar regeringen bedömningen att Nationella rådet för samordning av insatser mot hiv/aids (Hivrådet) och därtill anknuten verksamhet bör föras över från Socialstyrelsen till Smittskyddsinstitutet och inordnas i myndighetens linjeorganisation.

Vi befarrar att det preventiva arbetet kan komma att påverkas i och med omorganisationen. Vi avser därför att noga följa utvecklingen och förbehåller oss rätten att återkomma i frågan.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2009/10:123 Myndigheterna inom smittskyddsområdet:

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om att riksdagens tidigare ställningstaganden rörande den övergripande målsättningen för Smittskyddsinstitutet samt allmänna riktlinjer för arbetsuppgifter och organisation av Smittskyddsinstitutet inte längre ska gälla.

Följdmotionen

2009/10:So4 av Elina Linna m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Nationella rådet för samordning av insatser mot hiv/aids och därtill anknuten verksamhet inte bör överföras från Socialstyrelsen till Smittskyddsinstitutet.